

Szabadka legrégebbi anyakönyvei

Összefoglaló: Egy-egy közösség számára az anyakönyvek nagyon fontos dokumentumok, hiszen azok őrzik a legfontosabb népmozgalmi események – házasságkötések, születések és halálozások – bejegyzését. Az anyakönyvi adatok feldolgozása két irányban halad. Az egyik a családfakutatás, napjainkban igen divatos és hasznos időtöltés, a másik pedig a társadalmi közösség szintjén történik. A világon a legrégebbi anyakönyv 1538-ból való. A Tridenti Zsinat (1563) tette kötelezővé a házassági és születési anyakönyvek vezetését, majd 1600-tól már a halotti anyakönyvek is vannak. Magyarország területén ebből az időből nagyon hiányos anyakönyvek maradtak fenn. A török-idő után, az újratelepítéssel párhuzamosan kezdték el folyamatosan vezetni őket. 1827-től minden településen kötelező az anyakönyvek vezetése. Ismereteink szerint Szabadkán az anyakönyveket a ferencesrendiek kezdték el vezetni. A legrégebbi, ránk maradt anyakönyv 1687-ből való. Annak ellenére, hogy nem teljes, jelentős, mert ezen a vidéken egyedülálló irat. Munkánk célja az 1687-1729-es időszak anyakönyveinek elemzése: a házasságkötések, születések és elhalálozások számát, az évi és havi megoszlást kutattuk. Írásunkban kitérünk az 1738-39-es nagy pestisjárvány anyakönyvi adataira is.

Kulcsszavak: anyakönyv, Szabadka, pestisjárvány

Bevezető

Minden ember számára a három legfontosabb dátum a születés, a házasságkötés és a halál dátuma. A születések, házasságkötések és elhalálozások nyilvántartását nagyon régóta végzik. Azonban, az átfogó, mindenkire kiterjedő anyakönyvezés a XVI-XVIII. századtól terjedt el. A XIX. század végéig az anyakönyveket (matrikulákat) az egyház (papok, szerzetesek) vezették. A legrégebbi anyakönyv 1538-ból való.

A módszeres anyakönyvvezetés a Tridenti Zsinat után (1563) kezdődött el. A zsinat előírta, hogy a házasságkötések és születések anyakönyvezése kötelező. Viszont a XVII. század végéig ezek a könyvek felületesen, rendszertelenül lettek vezetve, gyakran hiányosak is. Ezért tudományos értékük alacsony.

* Dr. Czékus Géza, rendes egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka

Az Osztrák-Magyar-Monarchia többi településeihez hasonlóan, az anyakönyvek Szabadkán is egyházi kézben voltak. Vezetésüket 1895-ben vették át az állami anyakönyvi hivatalok.

A régi szabadkai eredeti anyakönyvek idővel eltűntek. Szerencsére, ezeket még 1717-ben átírták a ferencesek. Nekik köszönhetjük, hogy tartalmukat ismerjük. A történelmi viharok miatt vezetésük többször is megszakadt.

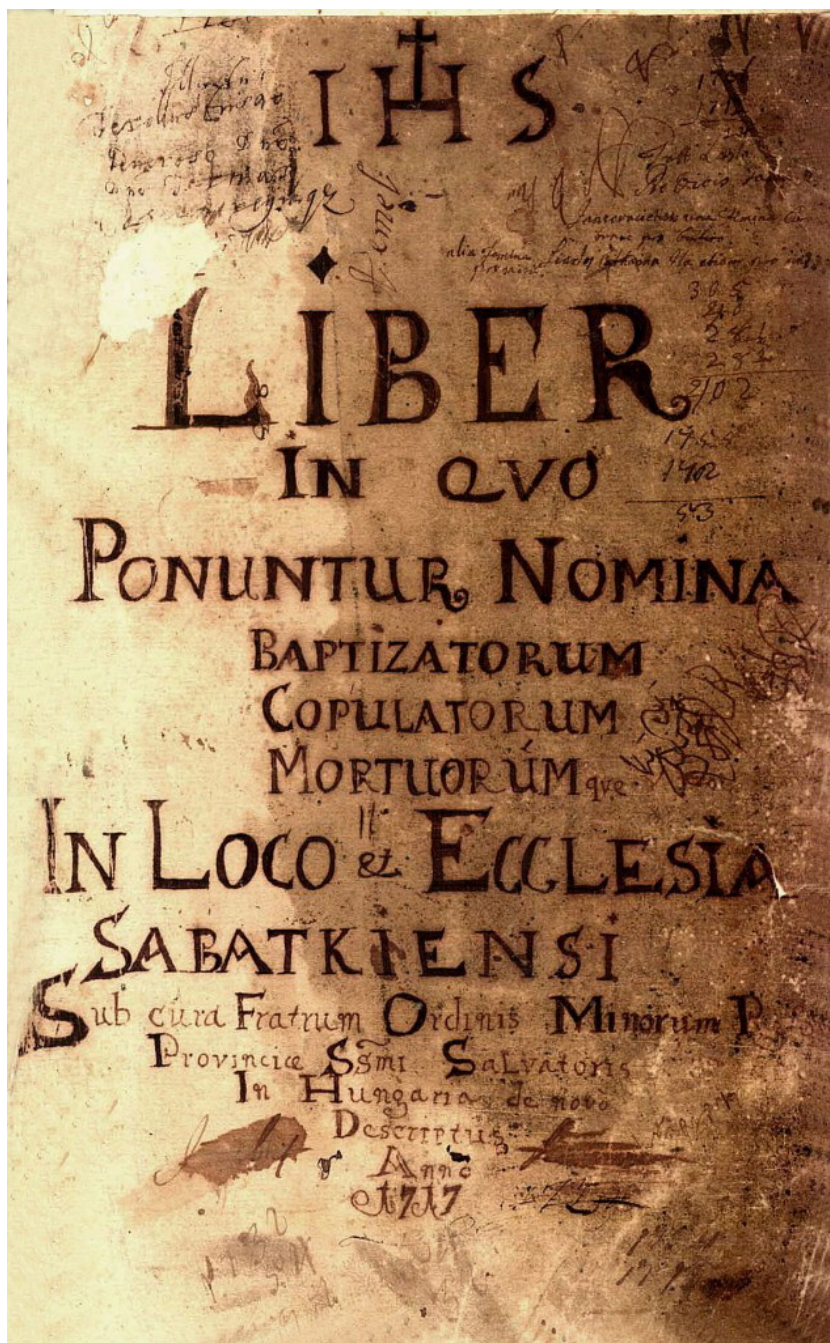
Vajdaságban az anyakönyvek embertani feldolgozásával elsősorban Gavrilović (Gavrilović, 1989.a) foglalkozott. Ő a matrikulák klaszikus feldolgozása mellett az izoním házasságok gyakoriságát is tanulmányozta (Gavrilović, 1989.b, Lepage, 1979).

Munkánk anyakönyvi adatai nem csak Szabadkai viszonylatban jelentősek, hiszen a török uralom még tartott, amikor Szabadkán már anyakönyveztek.

Anyag és módszer

A legrégebbi meglévő anyakönyv(másolat) 1687-ből való. Igaz, nagyon szerény, kevés adatot tartalmaz. Vezetésében több megszakítás is volt – valószínű a török betörések alkalmával szüneteltették azt. Több helyen is történt erre utalás („különböző zavargások miatt a könyvet nem vezették”). De attól függetlenül, hogy foghíjas, mégis értékes, mert a többi (környékbeli) település jóval később jött létre és azokban mintegy 80 évvel később, miután az újonnan betelepült települések (vagy újonnan létrejöttek) lelkészt kaptak, kezdődött el az anyakönyvvezetés.

A megkereszteltek anyakönyvét 1786-tól, a házasságkötési és elhunytak anyakönyveit 1718-tól vezetik. A bér mátkozottaké 1738-tól a megtérteké pedig 1741-től létezik. Részletes vezetésükre (egyébként egy könyvet képeznek) a XVIII. század második évtizedétől került sor. Az utolsó bejegyzések 1756-ból valók.



I.kép
A legrégebbi szabadkai anyakönyv fedőlapja

Munkánkban az 1687-1729-es időszakot dolgoztuk fel. A kitűnő minőségben szkennelt anyakönyvi lapokról (Stevan Mačković, a szabadkai Levéltár igazgatójának ötlete) minden, számunkra releváns adatot feljegyeztünk. A házasságkötési anyakönyvekből a házasságkötés dátumát, a fiatalok családi- és utónevét, családi állapotukat és származási helyét írtuk össze. A megkereszteltek keresztelési dátumát, nemét az ikrek esetében nevüket is lejegyeztük. Az elhunytak anyakönyvéből pedig az elhalálozás dátuma, az elhunyt neve és kora érdekelt bennünket. Gyakoriak voltak a bejegyzések.

Az adatgyűjtést (egyes esetekben az eredeti anyakönyvek leellenőrzését) a statisztikai feldolgozás követte (Excel 2007).

A pestisjárvány áldozatainak adatait egy külön oldalon vezették.

Eredmények

Házasságkötési anyakönyvek

Az általunk vizsgált időszakban összesen 346 házasságkötést jegyeztek be (1. táblázat). Számuk évről évre változott.

Év	Megkötött házasságok száma
1718	46
1719	32
1720	20
1721	35
1722	28
1723	23
1724	18
1725	19
1726	27
1727	36
1728	24
1729	38
Összesen	346

1. táblázat

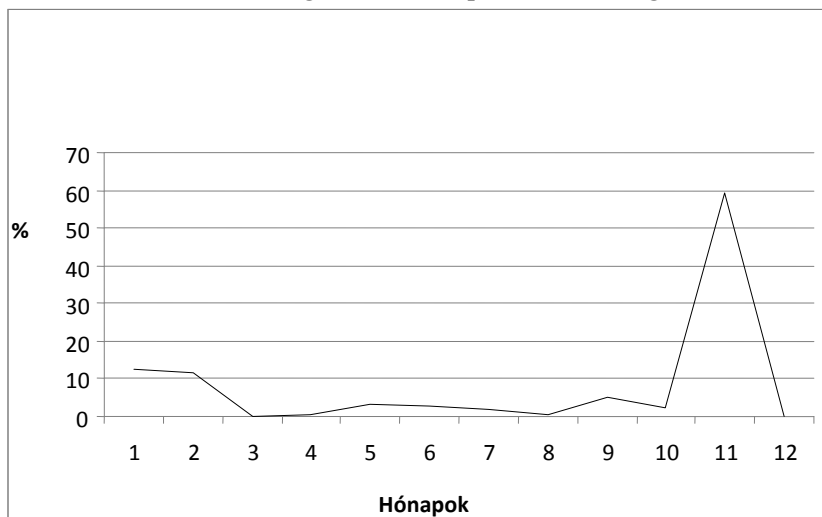
Házasságkötések évenkénti megoszlása 1718-1729.

A második táblázat a házasságkötések havonkénti elrendeződését mutatja. A legtöbb házasság ősszel és télen, novemberben, januárban és februárban hónapokban került megkötésre. Ez az az időszak, amelyben az embereknek – földműveseknek – kevesebb a munkájuk. A másik ok, hogy ősszel esküdtek pedig az, hogy az örömszülők ősszel kapták meg járandóságuk nagyobb részét. Mint ismeretes, az Egyház ádventben és a nagyböjti időszakban tiltja a mulatságokat, ezért decemberben és a farsang után (húsvét előtt hét héttel) csak elvétve, szinte kizárólag özvegyek járultak az oltár elé. Az esküvőt nem követte lakodalom. A hajadonok általában ősszel, az özvegyek pedig januárban és februárban mondták ki a boldogító „igen”-t. A nyári időszakban kevesen házasodtak (1. grafikon).

	Hónapok												Együtt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Összesen	44	40	0	1	12	10	6	1	18	8	206	0	346
%	12,72	11,56	0	0,29	3,47	2,89	1,73	0,29	5,20	2,31	59,54	0	100,00

2. táblázat

A házasságkötések hónapok szerinti megoszlása



1. grafikon

A házasságkötések száma hónapokban és százalékban kifejezve N= 346; 1718-29

A 346 megkötött házasságból 323-at dolgoztunk fel. 23 esetben a közölt adatok hiányosak voltak. Főleg (a házasulandók közel 80%-a) először házasodtak. Sajnos, a házasulandók életkorát nem vezették, csak azt, hogy fiatalok („juvenis” i „virgini”), illetve hogy özvegyek voltak. Valamivel gyakoribb volt a nőtlenek és özvegy(asszonyok) házasságkötése mint az özvegyeké. Nem volt jellemző az, hogy hajadon özvegyem-berhez ment férjhez (3. táblázat). Izoním (azonos vezetéknévű) házasságról sem tudunk.

Házasságkötések száma	Nőtlen-hajadon		Özvegy-özvegy		Özvegy-hajadon		Nőtlen-özvegy	
	N	%	N	%	N	%	N	%
323	258	79,88	27	8,36	8	2,48	30	9,29

3. táblázat

A házasulandók házassági állapota

Az anyakönyvi adatokból tudjuk azt is, hogy leggyakrabban helybéliek házasodtak össze (4. táblázat). Gyakrabban fordult elő, hogy egyik házasulandó volt vidéki (általában a fiatalember), mint az, hogy mindketten. Igaz, a születési hely adott, de tág keretek közt mozog („Polonia“, „Russia“).

A születés helye	N	%
Mindketten helybéliek	290	83,82
A vőlegény helybéli, a menyasszony vidéki	16	4,62
A vőlegény vidéki, a menyasszony helybéli	22	6,36
Mindketten vidékiek	18	5,20
Összesen	346	100,00

4. táblázat

A házasulandók születési helye

30. Anno	Die 29. gnu	Præmissis tribus promulgatis. Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Joannes Nimethy, Offi Andrea Nimethy filius Xibrentis, cum Virgine Martha Offi Gregorij Rogich filia Babathkensi. Presentibus testibus Joann Karaiski & Stefan Perssich. Schismatibus.
31. Mensis	Die 29. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Michael Vukelich, Offi Nicolai Vukelich filius cum Virgine Martha Michaelis Vujavich filia. Presentibus testibus Stephano Vojnich & Nicolao Kuntich, ois ex Parochia Babathkensi.
32. Die 24. post Pentecosten	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Jacobus, Offi Lukaovich filius cum Virgine Magdalena, Offi Garich filia. Presentibus testibus Stanislas Garovich & Nicolao Radanovich, ois ex Parochia Babathkensi.
33. Die 31. gnu	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Stanislas, Offi Olschich filius, cum Virgine Martha, Offi Josephi Harbich filia. Presentibus testibus Nicolao Scinderich & Michaelo Siquich, ois ex Parochia Babathkensi.
34. Die 31. gnu	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgationibus Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Jacobus, Offi Francisci Berlich filius, cum Virgine Magdalena, Offi Stephan Kujunzich filia. Presentibus testibus Josepho Bichich & Thadeo Berlich, ois ex Parochia Babathkensi.
35. Die 31. gnu	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Lucas Nagy, Offi Carinthia Pandorfensis, Offi Gregorij Nagy filius, cum Virgine Marina, Offi Sombori Janoss filia. Presentibus testibus.
36. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Josephus Surich, Offi Laurentij Surich filius, cum Virgine Ora, Offi Petri Kujunzich filia. Presentibus testibus, Henkane Vojnich & Petrica Surich, ois ex Parochia Babathkensi.
37. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Ivan Persich, filius adoptivus Marci Persich, cum Virgine Catharina, Michaelis Bulicovich filia. Presentibus testibus, Antonio Gerk & Stephane Antunovich, ois ex Parochia Babathkensi.
38. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Lucas Kujunzich, Offi Mariani Kujunzich filius. Presentibus, cum Virgine Jaka Laurentij Apich filia ex Parochia Babathkensi. Presentibus testibus Matrice Klabarevich & Michaelo Lulich, ex Parochia Babathkensi.
39. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Jano Corni, Offi S. Benedicti, Offi Maria, cum Virgine Jargena Janosi relicta, Jakob Novaci filia nati Marina. Presentibus testibus Georgio Bobesek & Janko Surlovich. Advenis.
40. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Lucas, Offi Boza Katanica filius, cum Virgine Helena, Joannis Bascich filia. Presentibus testibus, Franice Bozicich & Franice Xelaticich, ois ex Parochia Babathkensi.
41. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis, Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Martians, Offi Petri Petrovich filius ex Polonia cum Virgine Helena, Georgij Hegedus filia. Presentibus testibus Michaelo Franzelich, & Franice Krefich, ex Parochia Babathkensi.
42. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Petrus, Offi Polaxe, Offi Schokac filius cum Vidua nati Josphi Offi Petri, Offi Sade relicta. Presentibus testibus Joanne Pejch, & Emance Antunovich.
43. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Josephus Marci, Offi Joann Kovich filius ex Croatia cum Vidua, Offi Jacobi Mesarich relicta. Presentibus testibus Stephano Hegedus & Jospho Vukovich.
44. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Paulus Kabo, Offi Vidua Kabo filius ex Ungaria cum Vidua, Offi Joff Jandich relicta. Presentibus testibus Thorena Hornich & Paulo Balota. Advenis.
45. Mensis	Die 31. gnu	Præmissis tribus promulgatis Matrimo copulatus est per Patrem Bonaventuram Juvenis Andreas, Offi Gregorij Horag filius cum Virgine Anna, Martini, Offi Misobesich filia. Presentibus testibus, Stephano Maroselich & Joanne Nimethy.

2. kép

A házasságkötési anyakönyv egy oldala

A megkereszteltek anyakönyve

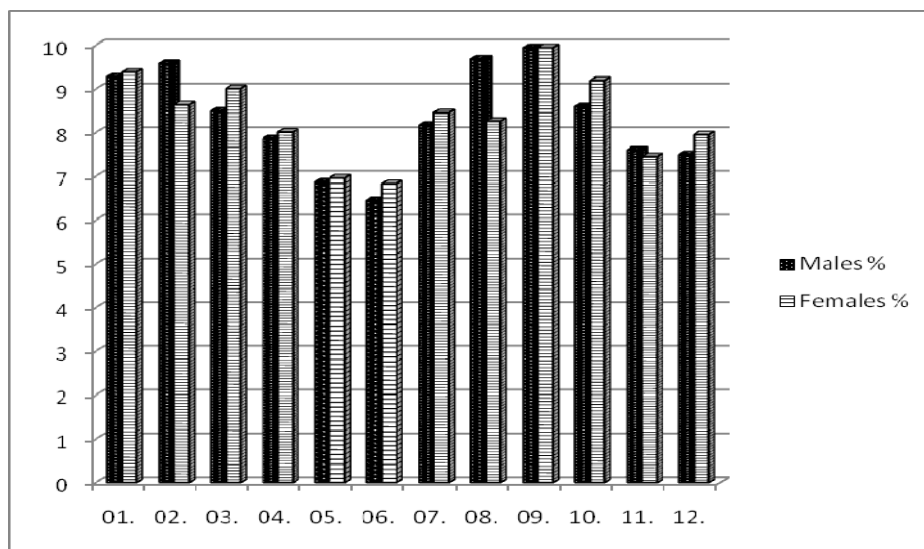
Ez a legrégebben vezetett anyakönyv. Igaz, 1687-beli az első bejegyzés, az első évek adatai hiányosak. Vannak olyan hónapok, hogy egy nyilvántartás sincs. A megfigyelt időszakban 3549 keresztelő volt.

A havi megoszlást tanulmányozva (5. táblázat és 2. grafikon) megállapítható, hogy a szeptember, január és február a legfrekvenciáltabb hónap, míg májusban és júniusban sokkal kevesebben születtek. Lényegesen nem tér el a nemek közti születési arány (2. grafikon).

Hónap	Fiú		Leány		N	Együtt	
	N	%	N	%		N	%
01.	178	9,27	151	9,38	2	331	9,33
02.	184	9,58	139	8,63	2	325	9,16
03.	163	8,49	145	9,01	1	309	8,71
04.	151	7,86	129	8,01	0	280	7,89
05.	132	6,87	112	6,96	3	247	6,96
06.	124	6,45	110	6,83	0	234	6,59
07.	157	8,17	136	8,45	1	294	8,28
08.	186	9,68	133	8,26	0	319	8,99
09.	191	9,94	160	9,94	1	352	9,92
10.	165	8,59	148	9,19	2	315	8,88
11.	146	7,60	120	7,45	3	269	7,58
12.	144	7,50	128	7,95	2	274	7,72
Összesen	1921	100,0	1611	100,00	17	3549	100

5. táblázat

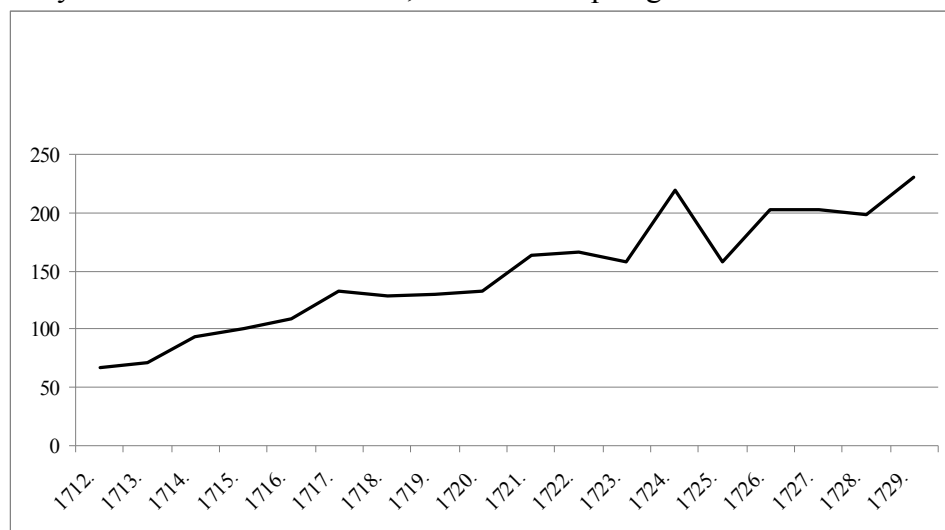
A születések nemenkénti és havi megoszlása (1687-1729)



2. grafikon

A születések százalékos megoszlása hónapok szerint - 1687-1729; N= 3549

A 3. grafikonon a születések számának növekedését szemléltetjük. 1712 a kezdő év – ebből az évből már megbízható adataink vannak. A görbe, két évet leszámítva intenzív növekedést mutat. Az első tanulmányozott évben ez az érték 67, az utolsóban pedig 230.



3. grafikon

A születések számának növekedése az 1712-1729-es periódusban

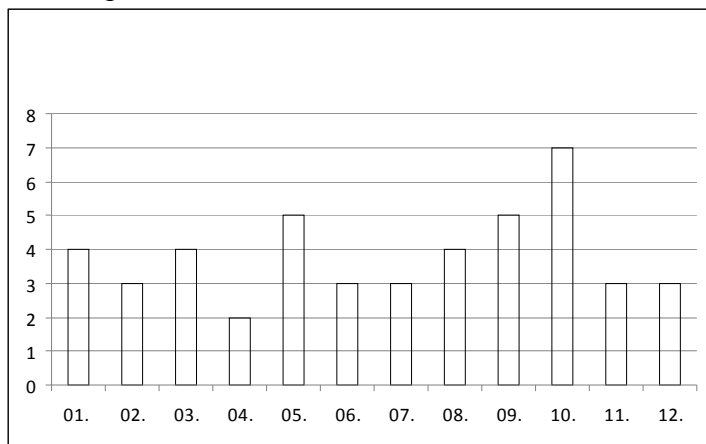
A nemek szerinti születési index folyamatosan változott. A leg-
alacsonyabb érték a 108, a legmagasabb pedig 156 volt. A vizsgált 34 év
átlaga 119,2 (6. táblázat). A mai irodalmi adatok szerint 100 kislány szü-
letésére 107 fiúszülés jut (Czékus, 2002).

Évtizedek	Szexuális index $100 \frac{\text{♀}}{\text{♂}}$
1687-99	155,7
1700-09	158,6
1710-19	111,3
1720-29	108,2
1687-1729	119,2

6. táblázat

A szexuális index évtizedenkénti alakulása

A 3503 szülés közül 46 eredménye ikerszülés. Egy esetben hár-
mas ikrek születtek. Az ikerszülések gyakorisága 1,31%. Fiúk (MM)
születtek 16 esetben (34,78%), kislányok (FF) 14 esetben (30,43%), míg
a kisleány-kisfiú (MF) születések száma ugyancsak 16 (34,78%). A ha-
vonkénti ikerszülések száma eltér (4. grafikon). Leggyakoribb október-
ben, legritkább áprilisban.



4. grafikon

Az ikerszülések havonkénti megoszlása N=3549; 1687-1729

Az egyedüli hármas ikrek (MMF) 1718. február 6-án születtek. Csak a szülők nevét tudjuk, más adatot nem. Ők Vukovits János és Anna gyerekei (Antal, Mátyás és Margit).

Itt kell megemlíteni, hogy az utónevek száma igen kicsi volt (a szülők gyermeküknek az egyház által meghatározott nevet adhatták; gyakran az elsőszülött az apja/anyja nevét kapta). Az 1687-1699-es időszakban 457 gyermek esetében figyeltük meg a keresztnév változatosságát. A fiúk 33 féle nevet kaptak, míg a kislányok 18 féléét. Hat gyermek neme (és neve) sem ismert. A kisfiúk között hét olyan nevű van, akinek neve nem ismétlődik. A kislányok közül pedig hárman voltak ilyenek. A leggyakoribb nevek: Ioannes (János) – 36 (13,3%) esetben, Mathias (Mátyás) 28 (10,33). Más nevek ritkábban szerepelnek, de van 10, amely legalább 10 esetben ismétlődik. A női nevek közül a Katalin (Catharina) – 31 esetben keresztelték a gyermeket erre a névre (17,8%), 30 Mária volt (Maria) – 17,2%-uk és Anna (Ana) 28 (16,1%). Hat házasságon kívüli gyermekről tudunk.

Anyag	Dátum	Század	Infancia	Paréns	Mater	Levél
20. Aug.	3. Apr.	dem	Georgij	Joannes Góvich	Lucia Gugarovics	Franc. Várhelyi
1	9	dem	Georgij	Andreas Bórsiak	Agnes	Matth. Komlósi
2	23	dem	Georgij	Francisq. Miskovics	Maria	Elis. Lupa
3	23	dem	Maria	Matthias Miskovics	Helena	Johann. Székely
4	23	dem	Matthias	Francisq. Kélik	Martha	Jacobs. Lupa
25. Maj	25	dem	Matthias	Shephang Nefcsik	Anna	Margal. Lakovics
6. Maj	11. Jun.	dem	Cathari	Simon Várhelyi	Maria Kopun.	Cath. Miskovics
7	25	dem	Andreas	Michael Kólerhan	Angelina	Matth. Radanovics
8. Jun.	6. Jun.	dem	Jacobs	Elias Bulzovics	Margaretha	Steph. Székely
1	20	dem	Peter	Jakob		Gregor. Vago
20.	20	dem	Matthias	Shephang Kufcsik	ca. Székely	Maria. ex Székely
1	24	dem	Joannes	Lucas Székely	Margaretha	Nicot. Székely
2	27	dem	Andreas	Nicot. Kúcs	Anna	Elis. Lupa
8. Jun.	2. Jun.	dem	Matthias	Joannes Góvich	Lucia	Steph. Kócs
4	Ende	dem	Jacobs	Lucas Bórsiak	Anna	Margal. Székely
23. Aug.	1. Nov.	dem	Matthias	Georgij Miskovics	Margaretha	Matth. Székely
1.	7	dem	Matthias	Andreas Miskovics	Helena	Martha Lakovics
1. Jan.	6. Jan.	dem	Joanna	Stanis. Miskovics	Martha Nefcsik	Doroth. Jankovics
2. Jan.	11	dem	Maria	Georgij Székely	Helena	Matthias Miskovics
3. Jan.	14	dem	Joannes	Jacobs. Góvich	Olivia Kovács	Georg. Várhelyi
4	16	dem	Anna	Peter. Vócs	Angelina	Isid. Jankovics
5	22	dem	Paula	Andr. Paulovics	Anna Lajcsik	Marg. Lajcsik
6	27	dem	Olivia	Joan. Góvich	Anna	Marg. Lajcsik
7	29	dem	Michael	Mariam Kopunovics	Joanna Lajcsik	Johanna Székely
8. Jun.	6. Jun.	dem	Matthias	Matthias Kúcs	Isid. Anna	Angelina Várhelyi
9	Ende	dem	Jacobs	Thomas Kúcs	Joanna	Matthias Székely
10.	8	dem	Matthias	Michael Bórsiak	Agnes	Isid. Margaretha
11	13	dem	Matthias	Elis. Kúcs	Margaretha	Helena Kúcs
2	13	dem	Maria	Peter. Lóvics	Catharina	Marg. János
3	22	dem	Margal.	Georgij. Miskovics	Maria Páris	Margal. Komlósi
4	24	dem	Martha	Francisq. Kúcs	Catharina	Margal. Székely
18. Aug.	30	dem	Georgij	Joan. Székely	Maria	Matth. Gugarovics
2. Nov.	2. Nov.	dem	Georgij	Lucas Székely	Cathari	Stanis. Miskovics
7	4	dem	Peter	Maria Várhelyi	Margal.	Joan. Várhelyi
13. Nov.	13. Nov.	dem	Anna	Michael Székely	Catharina	Matth. Várhelyi
18.	25	dem	Margal.	Andreas Kócs	Anna	Andr. Kócs
20.	25	dem	Joannes	Nicot. Bulzovics	Catharina	Marg. Lajcsik
21. Jun.	17. Jun.	dem	Joannes	Elias Kúcs	Joanna	Isid. Székely
22. Jun.	17. Jun.	dem	Joannes	Matth. Miskovics	Anna	Anna Kúcs
23. Jun.	2. Jul.	dem	Margal.	Georg. Székely	Stella Székely	Elis. Székely
4	25	dem	Margal.	Nicot. Kúcs	Margaretha	Anna Kúcs
25.	29	dem	Elis.	Michael Gugarovics	Margaretha	Thomas Kócs
6. Aug.	20. Aug.	dem	Augustus	Andreas Székely	Helena	Elis. Székely
7	20	dem	Joannes	Isid. Miskovics	Angelina Kúcs	Martha Várhelyi
8. Aug.	27. Aug.	dem	Michael	Georgij Kúcs	Catharina	Isid. Várhelyi
9	8	dem	Georgij	Shephang Gócs	Catharina	Georg. Várhelyi

3. kép

A megkeresztelték anyakönyvének egy oldala

Halotti anyakönyvek

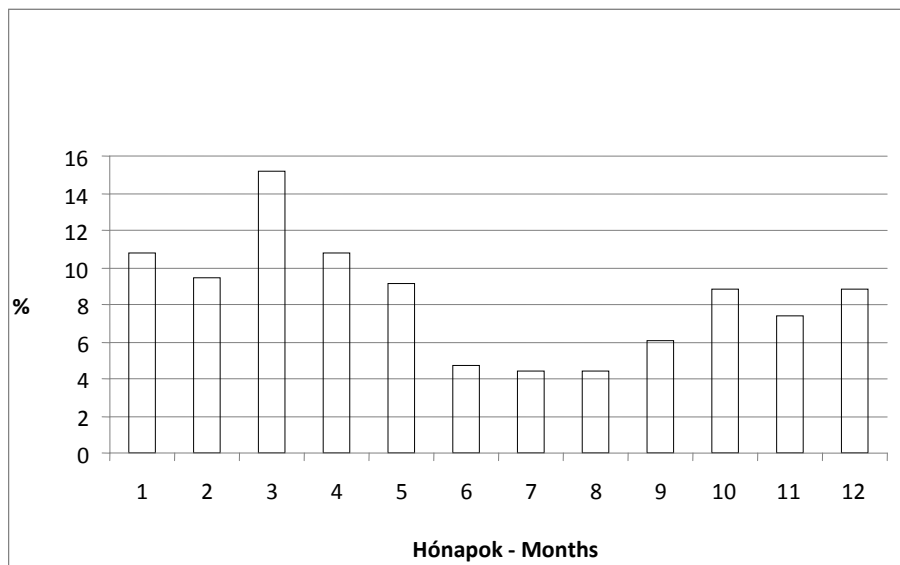
A halottak adatait 1717-től jegyezték fel. Az első évből mindössze 6 halálesetről tudunk. Az elkövetkező évek adatai már reálisaknak tekinthetők (7. táblázat).

Év	Halálesetek száma
1717	6
1718	17
1719	25
1720	15
1721	17
1722	24
1723	41
1724	20
1725	28
1726	20
1727	16
1728	36
1729	31
Összesen	296

7. táblázat

A halálesetek évenkénti megoszlása

Legtöbb haláleset télen és kora tavasszal történt. Március volt a legfrekvenciáltabb hónap (a halálesetek több, mint 15%-a erre a hónapra esik). Legkevesebben nyáron, júniusban, júliusban és augusztusban távoztak (4% felett – 5. grafikon).



5. grafikon

Az elhalálozások havonkénti megoszlása 1717-1729; N=296

Az elhunytak nemi aránya (113,0 – 8. táblázat) az újszülöttek nemi arányával hasonló (119,2).

Férfiak	157
Nők	139
Összesen	296
% férfi	53,0
Nemi arány (100N:F)	113,0

8. táblázat

Az elhunytak nemi aránya

Az elhalálozottak életkora 270 esetben tekinthető hitelesnek. 14 férfi és 12 nő kora ismeretlen. Legnagyobb számban életük negyedik évtizedében haltak meg. A gyermekek elhalálozása alacsony. Vagy nagyon korán meghaltak, vagy – ha a csecsemőkort túléltek, akkor nagy eséllyel szép kort éltek meg.

Öt személyről tudjuk, hogy legalább 100 évet éltek. Ketten éltek 100 évet, egy 104-et, egy 118-at, míg Petrus Baich-ot (Baić Pétert) 1727. február 22-én 120 éves korában ragadta el a halál. Hat újszülött halt meg a szülés folyamán. Egy esetben a szülő édesanya és gyermeke is meghalt.

Életkor (év)	Férfiak		Nők		F+N	
	N	%	N	%	N	%
0-9,99	2	1,27	1	0,72	3	1,01
10-19,99	18	11,46	11	7,91	29	9,80
20-29,99	21	13,38	15	10,79	36	12,16
30-39,99	25	15,92	23	16,54	48	16,22
40-49,99	18	11,46	10	7,19	28	9,46
50-59,99	24	15,29	23	16,54	47	15,88
60-69,99	15	9,55	16	11,51	31	10,48
70-79,99	13	8,28	20	14,39	33	11,15
80-89,99	3	1,91	5	3,60	8	2,70
90-99,99	1	0,64	1	0,72	2	0,68
100-	3	1,91	2	1,44	5	1,69
? starosti	14	8,92	12	8,63	26	8,78
Összesen	157		139		296	

9. táblázat
Az elhalálozottak kora évtizedes bontásban

9. 22	Obdormivt in Dno Niclaus Sinderlich omnibus Sacramentis munitus & dispositus per	19
Marj	patrem Hldefonsum & sequenti die in loco sacro sepultus Annorum 50.	
10.	Obijt in Dno Jacobus Beklaga obus Sacramentis munitus & dispositus	
11. Aprilij	per Prem Hldefonsum & die sequenti in cor cameterio sepultus Annorum 56.	
12.	Obijt in Dno Georgius obus sacris provisus per Prem Carolum 56.	
13.	Obijt in Dno Magdalena Sinderlich obus Sacramentis necessarijs	
14.	provisis & dispositis per Prem Hldefonsum & die sequenti in loco sacro	
15.	sepulta annorum 25.	
16.	Obijt in Dno Clara Kopilovich obus Sacramentis necessarijs	
17.	munita & disposita per Prem Hldefonsum & die sequenti in ebi came-	
18.	terio sepulta annorum 22.	
19.	Obdormivt in Dno Anastasia Pandurich omnibus Sacramentis	
20.	munita & disposita per Prem Capistranum & die sequenti in loco sacro	
21.	sepulta annorum 55.	
22.	Obijt in Dno Joannes Vyhovitch omnibus Sacramentis necessarijs	
23.	munitus & dispositus per Prem Hldefonsum & sequenti die in com-	
24.	muni Cameterio sepultus annorum 34.	
25.	Obijt in Dno Maria Vyhovitch obus Sacramentis munita per Prem	
26.	Raymundum & sequenti die in loco sacro sepulta cum suo marito	
27.	annorum 22.	
28.	Obijt in Dno Blasius Horvat omnibus Sacramentis necessarijs	
29.	munitus & dispositus per Prem Hldefonsum & die sequenti in loco sacro sepultus. An. 50.	
30.	Obijt in Dno Anastasius Vojnich omnibus Sacramentis munitus per	
Mayij	Prem Hldefonsum & sequenti die in loco sacro sepultus Annos 50.	
1.	Obijt in Dno Catharina Bulgerich omnibus Sacramentis necessarijs	
2.	provisis & dispositis per Prem Hldefonsum Annorum 55.	
3.	Obijt in Dno Joannes Santo omnibus Sacramentis munitus per Prem	
4.	Matthaeum & sepultus morte Chagorum annorum 50.	
5.	Obijt in Dno Jacobus Vukmanovich obus Sacramentis necessarijs munitus	
6.	per Prem Hldefonsum & die sequenti die in loco sacro sepultus Annorum 53.	
7.	Obijt in Dno Thoma Vukmanovich omnibus Sacramentis munitus per Prem	
8.	Hldefonsum & die sequenti sepultus Annos 37.	
9.	Obijt in Dno Maria Vukovich omnibus Sacramentis munita & disposita	
10.	per Prem Hldefonsum & morte Thoma sepulta annorum 50.	
11.	Obijt in Dno Martha Vukovich disposita in sua longissima infirmitate sequens	
12.	per Patrem Rabakindes & in loco sacro sepulta Annos 37.	
13.	Obijt Mathias per Turcos Petrus Dulich morte militari absolutus per	
14.	Prem Hldefonsum Annorum 50.	
15.	Obijt in Dno Anastasia Malegorovich obus Sacramentis necessarijs munita	
16.	per Prem Hldefonsum & in comuni Cameterio sepulta annos 20.	
17.	Obijt in Dno Joannes Magyar obus Sacramentis provisus per Prem	
18.	Hldefonsum & die sequenti in loco sacro sepultus Annos 33.	
19.	Obijt in Dno Joannes Joff obus Sacramentis munitus & dispositus	
20.	per Prem Raymundum Annos 22.	
21.	Obijt in Dno Paulus Joff omnibus Sacramentis munitus per Prem	
22.	Raymundum & sequenti die in loco sacro sepultus annorum 24.	
23.	Matthias per Turcos Franciscus Chach Ana Septembis incastis	
24.	Cosareus sepultus sine capite per Prem Hldefonsum annos 50.	
25.	Globo percussus a turca in castro nescio per Prem Hldefonsum annorum 20.	
26.	frid. & pridie morte militari absolutus per Prem Hldefonsum annorum 20.	
27.	Sequentes sunt mortui in castro morte nacli & dispositi per Prem Hldefonsum	
28.	Antonius Budanovich annos 25. Andreas Bulgerich annos 50. Laurentius	
29.	Haydich annos 25. Niclaus Thrich annos 50. & sepulti ibidem per Prem	
30.	Capistranum.	
31.	Obijt in Dno Andreas Franich omnibus Sacramentis necessarijs provisus	
32.	& dispositus per Prem Hldefonsum & die sequenti in loco sacro sepultus. Annos 34.	
33.	Obijt in Dno Anna Thurethy omnibus Sacramentis necessarijs provisus	
34.	per Prem Hldefonsum & die sequenti in loco sacro sepulta annos 78.	
35.	Obijt in Dno Petrus Gada omnibus Sacramentis necessarijs provisus per	
36.	Prem Hldefonsum & die sequenti in loco sacro sepultus Annos circiter 50.	
37.	Obijt in Dno Joanna Vojnich omnibus Sacramentis necessarijs munita	
38.	per Prem Raymundum, & die sequenti in loco sacro sepulta Annos	
39.	circiter 70.	
40.	Obijt in Dno Mathias Pacakala omnibus Sacramentis necessarijs munitus	
41.	per Prem Raymundum, & die sequenti in loco sacro sepultus Annorum	
42.	circiter 50.	
43.	Obijt in Dno Jacobus Hindel proficiant knecht omnibus Sacramentis	
44.	munitus per Prem Hldefonsum & die sequenti sepultus Almajeri Annos 26.	
45.	Obijt in Dno miles Cosareus Janes Gyrkengendes dispositus per Prem	
46.	Hldefonsum Almajer & ibidem sepultus Annorum 55.	

4. kép

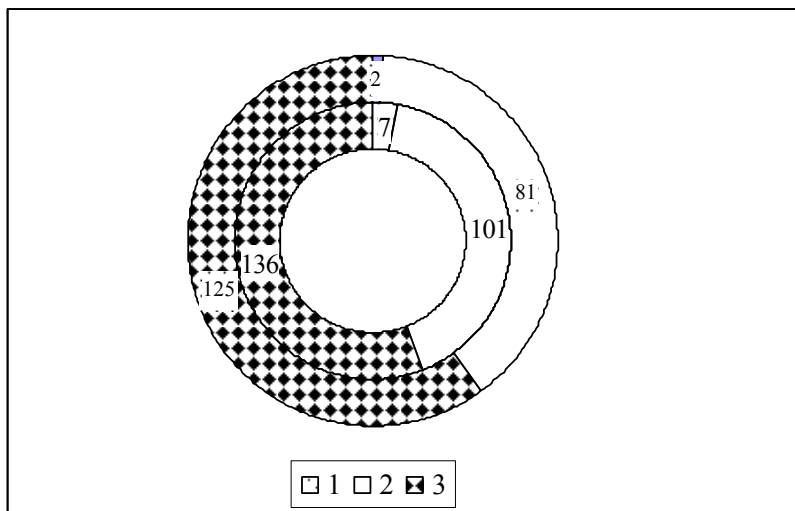
Részlet az elhunytak anyakönyvéből

A 10. táblázatból kitűnik, hogy különösen a gyermekek, de főleg a kislányok halálozása alacsony. Viszonylag sokan éltek meg az öregkort.

Életkor (év)	Férfiak		Nők		F+N	
	N	%	N	%	N	%
-14,99	7	4,90	2	1,57	9	3,33
15-59,99	101	70,63	81	63,78	182	67,41
60-	35	24,48	44	34,65	79	29,26
14,99 éves kortól idősebbek	136	95,10	125	98,42	261	96,67
Összesen	143		127		270	

10. táblázat
Az elhunytak kora kategóriák szerint

A 6. diagram szemlélteti az elhalálozási kort. Fiatal és érett korban sokan meghaltak (fehér mező). 143 férfi közül 136 idősebb volt 15 évnél. A férfiak átlagos életkora 43,6 év, míg a nőké 47,8.

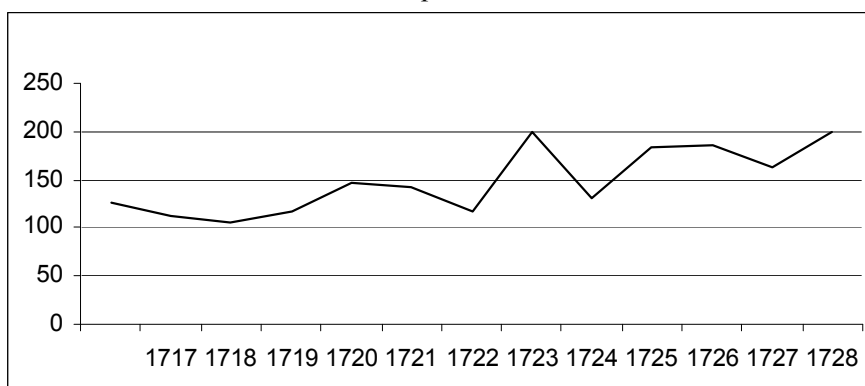


6. grafikon
Az elhunyt gyerekek, felnőttek és idősek aránya
Külső kör - nők; belső - férfiak. 1. -14 éves korig, 2. 15-59, 3. 14 éves kor felettiek

Az újszülöttek és elhalálozottak számából kiszámítottuk a természetes szaporulatot. Ez minden évben pozitív volt (11. táblázat). Két enyhe csökkenést leszámítva a vizsgált periódus végéig folyamatosan növekedett (7. grafikon). 13 év leforgása alatt Szabadka lakosainak száma, a bevándorlókat nem számítva, 1927 személlyel növekedett.

Év	Újszülöttek száma	Elhunytak száma	Természetes szaporulat
1717	132	6	+126
1718	129	17	+112
1719	130	25	+105
1720	133	15	+118
1721	164	17	+147
1722	166	24	+142
1723	158	41	+117
1724	219	20	+199
1725	158	28	+130
1726	203	20	+183
1727	202	16	+186
1728	199	36	+163
1729	230	31	+199
Összesen	2223	296	+1927

11. táblázat
Természetes szaporulat 1687-1729



7. grafikon
Természetes szaporulat

A legrégebbi hiteles demográfiai adatokat az anyakönyvek tartalmazzák, annak ellenére, hogy az erre vonatkozó szabadkai adatokat Iványi (1892) és Biacsi (1994) is közli. E munkánk a Szabadka valamikori lakosságára vonatkozó új információkat ismerteti. Célunk az volt, hogy jobban és alaposabban megismerjük a valamikori Szabadka népességét.

Kutatásaink eredményeit más, hasonló munkák tartalmával kellene összevetni. Ez azonban csak részben lehetséges, mivel vidékünkön a XVII. és korai XVIII. századi anyakönyvek nincsenek feldolgozva. Sok helyütt még ez idő tájt a törökök uralkodtak, ezért a legtöbb településen nem is léteznek anyakönyvek.

Biodemográfiai kérdésekkel Czékus foglalkozott (Cekuš, 1993, Cekuš, Čakanj 1993, Czékus 1991, 1995, 2002), főleg Észak Bácskát dolgozta fel. Sok esetben azonban csak egy-egy évtized adatait közölte. Kishegyes biodemográfiai monográfiájában részletesen ismertette az 1769-1895-ös időszakot.

Tágabb környezetünkre is érvényes, hogy a XVII. és XVIII. századi lakosság-szám ismeretlen. A legkorábbi adatok 1780-ból származnak. Korabinszki szerint (Grosschmid, 1887) Szabadka 23000 lelket számlált. Ennek ismeretében nehéz elfogadható számot mondani arról, hogy a házassági anyakönyvek mily mértékben hiányosak.

Az, hogy márciusban és decemberben nem voltak esküvők, az egyházi előírásokkal magyarázható. A katolikus vallás tiltja a húsvét (nagybőjt – változó időszak, általában február végétől április közepéig tart) és a karácsony előtti időszakban (advent) a vigasságokat, így a lakodalmakat is.

A szeptemberi esküvők nagyobb száma azzal magyarázható, hogy ebben a hónapban a mezőgazdaságban kevesebb munka van, az emberek kevésbé elfoglaltak. Ezek a jellegzetességek Kishegyesre is érvényesek (Czékus, 2002), de hasonló eredményre jutott Frankl (Frankl, 1899), sokkal későbbi idősakra vonatkozóan. Hegyi (1984) Szegedre vonatkozó, XVIII. századi adatokat publikált: legtöbb házasságkötés januárban és februárban történt.

Mivel a második házasságkötés már nem járt mulatsággal, ezért az özvegyek nagybőjtben is megesküdték.

Nyáron a mezőgazdasági munkák miatt nemigen házasodtak.

A házasságkötési anyakönyvek nagy hiányossága az, hogy nem jegyzik a házasulandók életkorát. Valószínű, hogy a nem minden esetben tüntették fel azt, ha valaki vidékről került az oltár elé. A tanulmányozott időszak valójában Szabadka újratelepítése, de egyébként is Szabadkára a nyitottság jellemző. Ezért a 16% vidéki házasulandó igen kis szám. Feltételezzük, hogy „vidékinek” csak az minősült, aki valóban vidékről jött, de az, aki máshol született és már jó ideje Szabadkán élt (4. táblázat), azt szabadkainak vették. Kishegyesen szintén kevés az emigráns. A legközelebbi település, Bácsfeketehegy lakosai református vallásúak, a kishegyesiek pedig római katolikusok. Mivel a két vallás tiltotta a más vallásúakkal történő házasságkötést, ezért alig akadt olyan pár, aki kishegyesi, illetve feketicsi volt. Ez más Észak-Bácska-i településen is megfigyelhető (Cekuš, Čakanj 1993).

Szabadka környékéről alig volt házasulandó. Igaz, abban az időben nem is nagyon volt a település körül más település. A kis, környező tanyacsoportok vagy falucskák pedig „Szabadka” név alatt szerepeltek. A legközelebbi települések, ahonnan vannak házastársak az Szeged, Almás (ma Bácsalmás) és Baja. A legtávolabbi Oroszország és Lengyelország. Volt, aki Horvátországból („Croatia”) jött.

Az anyakönyvet 1697 júliusától 1698 januárjáig nem vezették. 1698-ban minden hónapban volt bejegyzés, igaz, voltak hónapok, amelyekben nagyon kevés adat került a könyvbe. Ettől függetlenül, meggyőződésünk, hogy a hiányos anyakönyvezés nincs kihatással a közölt adatokra (5. és 6. táblázat, 2. és 3. grafikon).

A gyermekhalandóság rendkívül alacsony. Bizonyos, hogy az adatok pontatlanok. Viszont ne feledkezzünk meg arról, hogy mi a megkeresztelték anyakönyvét tanulmányoztuk át. A katolikus egyház a pogány (nem megkeresztelt) gyermekeket nem temette el, értelemszerűen nem is anyakönyvezte. Biztos, hogy ezek a gyermekek halálát sehová se jegyezték fel. Egyébként a gyermekhalandóság hatalmas volt (ebben a korban és utána is). A kishegyesi csecsemőhalandóság elérte a 32,5%-ot (Czékus, 2002).

Vagy azért, mert nem jegyezték be, vagy az adatok pontatlansága miatt, 14 férfi és 12 nő életkora ismeretlen.

A túl magas kor sem biztos, hogy megfelel az igazságnak. Az, aki 120 éves korában hunyt el (+1722), 1602-ben született, akkor, ami-

kor még nem vezettek anyakönyvet. Minden bizonnyal ez a kor csak becsült kor.

A természetes szaporulat alakulása arra enged következtetni, hogy a vizsgált időszak viszonylag csendes volt, nem voltak nagyobb járványok. A pestis- és kolera-járvány a XVIII. század harmincas éveiben tarolt. A pestis áldozatairól vannak bejegyzések, de azok meghaladják jelen munkánk terjedelmét.

Az anyakönyvek további elemzése a szabadkaiakról újabb biodemográfiai információkat eredményez majd: új etnikai csoportok ideköltözését, a lakosság számának növekedését, az ikerszülések gyakoriságát, elhalálozást, halálokokat – hogy csak a legfontosabbakat emeljük ki.

Felhasznált irodalom:

Biacsi A. (1994): Kis délvidéki monográfia. Életjel könyvek 57. Szabadka.

Cekuš, G. (1993): Novija proučavanja izonimije u populacijama Severne Bačke. Glasnik ADJ, 29. 55–59., Beograd.

Cekuš, G., Čakanj K. (1993): Neke antropološke karakteristike brakova u Severnoj Bačkoj. Glasnik ADJ, 29. 45–54., Beograd.

Czékus G. (1991): Isonymy at marriage in Hungarian ethnic group of North Vojvodina. Papers of scientific session in Szeged 11–18. Szeged-Ulm.

Czékus G. (1995): Horgos népessége a házassági anyakönyvek tükrében. In: Beszélő múltunk – Horgos monográfiája, p. 251–252. Újvidék.

Czékus G. (1997): Szabadka XIX. század végi népesedési jellemzői. Bácsország, 8. p. 6.

Czékus G. (2002): Kishegyes múltja a demográfiai adatok tükrében. Logos, Tóthfalu.

Czékus G. (2007): Death rate in Kishegyes (Mali Idoš) from 1776 to 1950. In: (edit, Bodzsár É, Zsákai A.): Human Diversity and Biocultural Researches. Selected papers of the 15th Congress of the European Anthropological Association. Humanbiologia Budapestiensis, Budapest. Vol. 30 pp 165-177.

Frankl I. (1899): Szabadka szabad királyi város ismertetése – a magyar orvosok és természetvizsgálók Szabadkán megtartott XXX-ik vándorgyűlése alkalmából. Krausz és Fischer, Szabadka.

Gavrilović Ž (1989a): Study of the total inbreeding coefficient according to isonymous marriages at Novi Sad at the end of last and in the beginning of this century – Glasnik ADJ 24; 75-80.

Gavrilović Ž (1989b): Isonymy at marriage in ethnic groups of Vojvodina at the beginning of this century. Zbornik radova Prirodnomatematickog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, seria Biologica 19; 95-99.

Grosschmid G. (1887): Magyarhon népesedésének áttekintése, figyelemmel Bács-Bodrogh vármegye történelmére. In: Bács Bodrog Vármegye Történelmi Társulat Évkönyve Szerk. Grosschmid Gábor III. évf. IV. –VI. füzet 101-229.)

Hegy A. (1984): Deszk története és néprajza. Deszk községi Tanács VB-a, Szeged – Deszk.

Iványi I. (1892): Szabadka szabad királyi város története II. rész. Bittermann József Könyvnyomdája, Szabadka.

Lepage, Y. (1979): Mobilité prénuptiale et homogamie. Bull. Soc. Roy. Belge, Anthropol. Prehist. 90, 135–139, Bruxelles.

Introduction of the Oldest Register in Subotica - Biodemographic Analysis

Summary: Registers are very important documents for a community. They save the most important biodemographic happenings: data relating to birth, marriage and death. Their processing has two ways. Today it is very popular (it is trendy) to make the genealogical tree. On the other hand registers are examined on the level of the community - settlement on a longer time period. The oldest register in the world is from 1538. Synod of Trident (1563.) prescribed to write the register of marriage and birth compulsory, while from 1600 he register of death, too. On the territory of Hungary registers are imperfect during the 17th century. After the Ottomans and the resettlement of the southern part of Hungary, writing of the registers continued immediately, and by a regulation from 1827 in every settlement was compulsory to write it. The oldest registers of Subotica are from 1687. They are not perfect but are unique in this territory.

Key words: registers, registers of marriage, birth, death, Subotica.